ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Էջմիածնի ուսումնարանական յանձնաժողովի կարգադրութիւնը. Նամակ Նոր-Նախիջևանից. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ խմբագրին. Նամակ խմբագրին. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Թիւրքիա. Պրոֆեսոր Վիրխօվի ճառը. Կրօնափոխութեան մի դէպք. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Վրաց գրականութիւնից.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Արարատ» պաշտօնական ամսագրի սեպտեմբերի համարում տպագրված է հետևեալ տեղեկութիւնը.

Ուսումնարանական յանձնաժողովը սեպտեմբերի 27-ի իր նիստում քննել է ի միջի այլոց.

«Վրաստանի և Իմերէթի թեմի եկեղեցական ծխական դպրոցների թեմական տեսչի երեք յայտարարութիւնները. Առաջինը՝ սոյն տարվայ սեպտեմբերի 19-ին թ. 67., որով յայտնում է թէ ինքը շատ անգամ «խնդրել և թախանձել» է թեմի գերապատիւ առաջնորդ հանգուցեալ Մամբրէ եպիսկոպոսին, որպէս զի «թեմի դպրոցների ուսուցիչներն և ուսուցչուհիները չը կարողանան ինքնագլուխ և իրանց ուզած ժամանակ թողնել իրանց պաշտօնները և փոխադրուել կամ այլ թեմ և կամ նոյն իսկ թեմի միւս դպրոցները, իրանց աջակից և պաշտպան ունենալով հոգաբարձութիւնը։ Իմ խնդիրքը ընդունելով և յարգելով հանգուցեալ Մամբրէ եպիսկոպոսը դիմեց ուր հարկն է և հրահանգ խնդրեց։ Բայց մինչև օրս ոչ ևէ կարգադրութիւն չեղաւ։ Եւ ես ամսոյս 16-ին վերադառնալով Բագուից Թիֆլիս, ցաւօք սրտի, տեսայ, որ վերոյիշեալ անկարգութիւնը կրկնվում է և փոփոխութեանց մասին հոգաբարձուք և ուսուցիչք ամենայն ճիգ թափում են իրանց անձնական կրքերին, հաշիւներին և յարմարութիւններին զոհ բերել դպրոցական ընդհանուր շահերը, որոնք բառ ամենայնի վնասվում են յիշեալ անկարգութեան պատճառաւ։ Բազմաթիւ յորդորներ կարդալով և ընդդիմադրութիւններ անելով համոզեցի ես, այնուամենայնիւ ստիպված եղայ այս անգամ ևս ինքնակամ հրաժարված ուսուցիչներին փոխարինել նոր անձնաւորութիւններով, որոնց ուսման վկայագրերն ընդ այսմ ներկայացնելով պատկառելի Ցանձնաժողովիդ՝ խոնարհաբար խնդրում եմ զորա բարեհաճ կարգադրութիւնը՝ նրանց անունը ուսուցչական ընդհանուր ցուցակի մէջ մուծանելու նկատմամբ։ Ի վերջոյ պատիւ ունեմ յայտարարել պատկառելի Ցանձնաժողովիդ, որ ի նկատի առնելով ժամանակի սղութիւնը, սոյն տասն անձանց ես իմ կողմից արդէն թոյլատրել եմ մտնել իրանց պաշտօնի մէջ։

«Երկրորդը՝ նոյն ամսի 19-ին թ. 69, որով ներկայացնում է Սոֆիա Դեմենտեայի վկայագիրն և խնդրում է մտցնել նորա անունը ուսուցչաց ընդհանուր ցուցակում, աւելացնելով «ի տեղեկութիւն պատկառելի Ցանձնաժողովոյդ պատիւ ունիմ յայտնել և այս, որ Սօֆիա Դեմենտեան (նախկին իշխանուհի Աբա-Մելիքեան) քաղաքիս ս. Գայեանեան ուսումնարանի կար ու ձևի նախկին վարժուհին է և առա երկրորդ տարին է, որ աւանդում է նոյն առարկան, ամենայն յաջողութեամբ, Թանդոյեան երկդասեան օրիորդաց դպրոցում։

«Եւ երրորդը՝ նոյն ամսի 20-ին թ. 74. որով ներկայացնում է օրիորդ Շուշանիկ Քեանդարեանի ուսման վկայագիրն և խնդրում է մուծանել նորա անունը ուսուցչաց ընդհանուր ցուցակում։ Հայր տեսչի սոյն յայտարարութիւնից երեւում է, որ յիշեալ օրիորդը անցեալ ուսումնական տարում ուսուցչուհի է եղել Դիլիջան գիւղի օրիորդաց դպրոցում. և ներկայ ուսումնական տարումն ևս մի և նոյն դպրոցումն է։»

Ցանձնաժողովը վճռեց.

«Բարեկրօն Եղիշէ քահանայի վերոյիշեալ յայտարարութիւններից տեսնվում են ա) թէ նա թոյլ է տալիս իրան կարգել ուսուցիչներ կամ ուսուցչուհիներ այնպիսիներին, որոնք դեռ ուսուցչական ցուցակը մտած չեն (Սօֆիա Դեմենտեա և Շուշանիկ Քեանդարեան) և մի տարուց յետոյ միայն առաջարկել նորանց անունները ցուցակ մուծանելու։ բ) Մինչդեռ ճեմարանական և ուրիշ բազմամեայ փորձառու ուսուցիչներից շատերը դիմելով նորին բարեկրօնութեան՝ չեն կարողանում ստանալ ուսուցչական տեղեր, մինչդեռ ինչպէս յայտնի է Ցանձնաժողովիս հասած գրաւոր բողոքներից, ուսուցիչներ են կարգվում այս տարի Ներսիսեան դպրանոցից աւարտվածները, որոնց մի քանիսի վկայականները պարզ ցոյց են տալիս նորանց պատրաստուած լինելու չափը։ Երրորդ՝ մինչդեռ հոգաբարձութեանց և ուսուցիչների, ուսուցչուհիների անունով հայր վերատեսուչը մեղադրանք է կարդում իբրև յաճախ փոփոխութիւններ սիրողների, միւս կողմից ակնյայտնի են բազմաթիւ փաստեր, որոնք ապացուցանում են թէ ընդհակառակն այդպիսի յաճախ փոփոխութիւնները կատարվել և կատարվում են Թիֆլիսի թեմում, նոյն իսկ հ. վերատեսչի կարգադրութեամբ և ցանկութեամբ։ Այս բոլորից պարզվում է մէկ անվիճելի ճշմարտութիւն. այն՝ որ Վրաստանի և Իմերէթի երկսեռ ծխական ուսումնարանների կեանքի մէջ կատարվում են անկանոն երևոյթներ, որոնց պատճառների քննելը և վաղօրօք առաջն առնելը, ոչ մէկ տեսակէտից յետաձգելի չէ կարելի համարել. դրանց վերաբերեալ բոլոր տեղեկութիւնները, ինչպէս գանգատաւորներինը, նոյնպէս իրան՝ թեմական տեսչինը՝ ապացուցանում են անհրաժեշտութիւնը Վրաստանի և Իմերէթի ուսումնարանների այժմեան դրութեան քննութիւնը, այդ պատճառով խնդրել ամենապատիւ Տէր Տեղակալից թոյլատրութիւն ուղարկելու յանձնաժողովիս ադամ բարեշնորհ Լեոն աբեղային քննիչ վերոյիշեալ թեմը տեղն ու տեղը քննելու վերոյիշեալ կէտերը և ներկայացնել քննութեան արդիւնքը յանձնաժողովիս ի տնօրէնութիւն։ Այս մասին տալ տեղեկութիւն Թիֆլիսի թեմի եկ. ծխ. դպրոցների հ. վերատեսչին և առաջադրել, որ հարկաւոր բոլոր տեղեկութիւնները կամ բացատրութիւնները շտապի հաղորդելու նորին բարեշնորհութեան»։

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

Հոկտեմբերի 7-ին

Գամառ-Քաթիպայի մահից յետոյ կտակ չը գտանք, ուստի ժառանգութիւնը կը պատկանի նրա կնոջը և զաւակներին. ժառանգութիւնը կազմում են՝ մի փայտեայ տուն, որի մէջ նրանք ապրում են և հանգուցեալի գրաւոր աշխատութիւնների լոյս ընծայելու իրաւունքը, որը համեմատ մեր օրէնքին, պիտի տևէ մինչև 22 օգոստոսի 1942 թւի։ Համեմատ մեծապատիւ տիկնոջ Վարվառէ Յովհաննիսեան Քանանեանի առաջարկութեան՝—տպել բանաստեղծի բոլոր երկերը գերդաստանի ապահովութեան համար, Գամառ-Քաթիպան իր մահից մի քանի ամիս առաջ նոտարական թուղթ տուեց, որով լիովին իրաւունք է տալիս վերոյիշեալ տիկնոջ տպել իր երկերը և մի և նոյն ժամանակ դիմել բոլոր անձանց, որոնց մօտ կը գտնվեն լոյս չը տեսած իր երկերը և ստանալ նրանցից այդ երկերը տպելու համար։

Պէտք է նկատել, որ հանգուցեալ բանաստեղծը սովորութիւն ունէր տալ կարդալու բարեկամներին դեռ չը տպած իր երկերը, մի քանիսը նա տալիս էր իբրև ընծայ, այդ դէպքում նա պատճէնն իր մօտն էր թողնում, իսկ միւսերը տալիս էր միայն կարդալու, և աւաղ, կարդացողները զանազան պատճառներով չէին վերադարձնում, ուստի շատ երկեր առ միշտ կորած պիտի համարվեն։ Ահա թէ ինչ է գրում ինքը բանաստեղծը մի հաւաքածուի գլխին՝ «Միայն այս տարի, այսինքն 1885 թւի սեպտեմբերի 18-ին, սկսեցի թղթերիս մէջ ցրիւ ընկած ոտանաւորները ժողովելու. իսկ մինչև այժմ ես ամենևին հոգս տարած չէի այդ մասին, և այդ պատճառով հարիւրաւոր ոտանաւորներ անդարձ կորած պիտի համարել բարեկամացս և ծանօթներիս մօտ»։

Որչափ ճիշդ են այդ խօսքերը երևում է նրանից, որ միայն իմ մօտ գտնվեցան մի քանի տասնեակ ոտանաւորներ, բոլորովին անծանօթ պրօֆէսօր պ. Գրիգոր Խալաթեանին, որին մենք շտապեցինք ուղարկելու այդ գանձը, քանի որ պ. Խալաթեանն է վերահասու լինում տիկին Վ. Յ. Քանանեանի աշխատանքին։

Նկատելով, որ ա) Միակ ժառանգը Գամառ-Քաթիպայի բոլոր երկերի նրա գերդաստանն է, բ) ռուսաց օրէնքը ջոկում է օրիգինալի իրաւունքը (право собственности на оригиналъ, подлинникъ) և տպելու իրաւունքը, ուստի այն պարոնները, որոնց մօտ կը գտնվեն հանգուցեալ բանաստեղծի թէկուզ ընծայած խսկական օրիգինալները, լոյս ընծայելու իրաւունք չունեն, և այդ իրաւունքը վերապահվում է մինչև 22-ը օգոստոսի 1942 թիւը Պատկանեանի գերդաստանին. գ) մեծապատիւ տիկին Վ. Յ. Քանանեան «Մշակի» միջոցով դիմել էր հայ հասարակութեանը, խնդրելով, որ այն պարոնները, որոնց մօտ գտնվում են բանաստեղծի երկերը, շտապեն ուղարկելու իրան, Մօսկվա, ուստի պատճէնները լոյս չը տեսնված երկերին, բառ առ բառ հմուտ ձեռքով արտագրված, պէտք է ուղարկել կամ տ. Քանանեանին, կամ Նոր-Նախիջևան բանաստեղծի այրին. ցանկալի էր, որ իսկականներն ուղարկվէին. ուղարկողները տպագրելուց յետոյ յետ կը ստանան և ուղարկած իսկականները։

Թէպէտ այս բոլորը դրեն էլ աւելորդ էր, քանի որ ամեն մի բարի խղճմտանքով մարդ պիտի հասկանար և պիտի անէր, ինչ որ հարկն էր, բայց աւր ու տես. հէնց որ բանաստեղծը մեռաւ, աւանդելով, իբրև կտակ, իր կնոջը, որ այս ինչ և այն ինչ չարադրութիւնները և ի միջի այլոց «Աստառ» և «Կայափա» երբէք չը տպվեն, «Արձագանք» շաբաթաթերթը իրան ժառանգ համա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎՐԱՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

Վրաց յայտնի երգիչ պ. Քօրիձէ, որն իր երաժշտական կրթութիւնը կատարելագործել է Իտալիայում, կազմել է ժողովրդական երգերի մի մեծ հաւաքածու։ «Իվերիային» ուղղած մի յօդուածում պարոնը յայտնում է, որ այս ամառն էլ գիւղէ գիւղ ման գալով, ձեռք բերեց, ի միջի այլոց, մի վերին աստիճան հրաշալի և դեռ ևս ոչ ոքին յայտնի հին եղանակաւոր երգ, որ մեծ յարմարութեամբ նուագվում է թէ չօնգուրի և թէ դաշնամուրի վրա։ Ի հարկէ, պ. երաժիշտը, իր սովորութեան համաձայն, այդ երգն էլ տեղն ու տեղը նօտայի է առել ու միացրել իր ժողովածուին։ Բայց ինչ օգուտ, բացականչում է նա. գտնում ես մի երգ, արտագրում, երաժշտական կերպարանք տալիս, դաշնամուրի վրա թխթխկացնում ու ինքդ քեզ ասում. «ահ, ինչ լաւ, ինչ հիանալի բան է եղել վրացական երաժշտութիւնը» և ապա մի անկիւնը չպրտում...»

Ցրչեցնելով ընթերցողներին այն ազգային առածը թէ «կուռ եղան Աստուած եղջիւրներ չէ տալիս», պ. Քօրիձէ խորին ցաւ է յայտնում, որ ինքն անկարող է, նիւթական միջոցներից զուրկ լինելու պատճառով, իր աշխատանքի պտուղները լոյս ընծայելու և այդ ժողովրդական սիրուն եղանակները ընդհանուրի սեփականութիւն դարձնելու։ Այնուհետև վրացի երաժիշտը հրաւէր է կարդում օրիորդներին և երիտասարդներին, որ նրանք գնան իր մօտ (Թիֆլիսում) իրանց ազատ ժամերին և սովորեն այդ ազգային եղանակներն ու այլ երաժշտական պիէսներ։ «Ես համոզված եմ, վերջացնում է նա, որ այդպիսով կը կազմակերպվի կարճ միջոցում մի օպէրային խումբ, որ հաճոյք կը պատճառէ ամեն մի վրացու։»

—

«Իվերիայի» այն աշխատակիցը (պ. Ջիօրան), որի հաւաքած թղթակցութիւնների նմուշների հետ մեր ընթերցողներին ծանօթացրինք, նեղութիւն է քաշել նոր նմուշների մի ուրիշ շարված պատրաստելու։ Պ. Ջիօրան այս անգամ զբաղված է բացառապէս բանաստեղծական բաժնով։ Նա հանդէս է բերում իրանց լրագրի հիւրընկալութեամբը չարժանացած բանաստեղծ թղթակիցների գործերը և մասնաւորապէս այնպիսիները, որ ներկայ համաճարակ—խօլէրային են վերաբերում։ Մեզ համար հերիք է այդ բանաստեղծներից միայն երկուսի հետ ծանօթանալ, թէև հայերէն թարգմանութեան մէջ նրանց արտադրութիւնները չեն ունենայ այն «համը», ինչ որ ունեն իրանց բնագրում։

Դրանցից մէկը, որ տուել է իր ոտանաւորին «Գիւղացու աղերսը խօլէրային» վերնագիրը, գրում է. «Խօլէրա, խնդրում եմ ու աղաչում քեզ, որ՝ քանի որ արդէն եկել ես՝ եղիր ճշմարիտ դատաւոր ու աչքդ բաց պահիր։ Լաւ զննիր, անպիտաններին առանձին ջոկիր ու դրանց ամենքի հէրն անիծիր։»

Ոտանաւորի մէջ մի առ մի թւում է թէ ում և ում «հէրը պէտք է անիծել» և այդ ցանկի մէջ են մտել նաև գիւղի պաշտօնեաներն ու սանիտարները։ Զարմանալին այն է, որ այդ գիւղացին խօլէրային իր հարսի մօտն էլ է ուղարկում։

«Թէ Աստուած կը սիրես, իմ հարսին էլ անտես չանես, հիւր գնա նրա մօտն էլ, գուցէ դրանով ինձ բաղդաւորացնես, ցաւդ տանեմ ես։ Մի տասը կօդի չափ (2½ պուդ) հաց ունէի տարվան համար, այն էլ կիսեց ու աչքս հանեց։— Այ տէգր, ասում էր նա ինձ չուտ չուտ, այլ ևս ջուր չենք ունեցել, ես կերթամ կը բերեմ, չը նայելով որ ճանապարհը հեռու է։—Բայց ով կարող էր կարծել թէ նա լցնում է կժերը ցորենով և տանում տալիս չարչիներին և չիթ-միթ վերցնում նրանցից»...

—

Միւս պօէտը եկել է Բագուից, սիրահարվել մի աղջկայ վրա, պսակվել, բայց կինը շուտով փախել է նրանից ու նրան «դատարկ նստացրել»։ «Բագուից եկայ, շաղախված եմ նաւթով, եկայ սիրուհուս մօտ, սիրտս ալեկոծվում է նրա համար։ Կը կպչեմ նրա կրծքին ինչպէս մի խօլէրի միկրօբ. ապա թէ ոչ—բարակացաւ կընկնեմ ու կը բորբոքնեմ։ Ցեսայ սիրուն, հրաշալի, քնքշիկ օրիորդ Մաշոին և սրտիս մէջ ընկաւ կօխի ստորակէտը։ Ուզում էի նրան իմ սիրուհիս շինել, ամեն օր նրա երեսին նայել, բայց նա ածեց գլխիս «դէզինֆէկցիա» ու այրեց ինձ։ Քաղցած էի՝ հաց չը տուեց, մրսում էի՝ վրաս բան չը ծածկեց, զգուանքի փոխանակ նա ինձ վրա «կարբօլկա» սրսկեց։ Յետոյ ինձանից ձեռք վերցրեց, գտաւ իր համար մի ուրիշ բացիլ և իր սիրուն ուրիշին նուիրելով, իմ ձեռքում միայն իր կեղևը թողեց։»

Տ. Փիրումեանց

[illegible] այլ և [illegible] գիտու- [illegible] Յով- [illegible] «Արծագան- [illegible] որի մէջ [illegible] «Աս- [illegible] իր մօտ [illegible] պատ- [illegible] խմանում [illegible] խսկա- [illegible] «Արծագանքի» [illegible] «Արծագանք» [illegible] …

[illegible] ի վրա [illegible] «Քաղքէնից» պատճէնը [illegible] և այժմ [illegible] առանց [illegible]

Ր. Պատկանեանի [illegible] Գրիգոր [illegible]

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԷՑ

Հոկտեմբերի 9-ին

Չորս ամիս բացակայութիւնից յետոյ մի քանի օր առաջ կրկին [illegible] իմ [illegible] փոփո- [illegible] դեռ [illegible] և ժը- [illegible] տեսակ [illegible] առանց [illegible] ները, [illegible] կող- [illegible] այժմ [illegible] սար- [illegible] երում [illegible] թեան: [illegible] գիւղացիներին քաղաքը մուտք գործել. արհեստաւորի և մանրավաճառի առևտուրը գլխաւորապէս գիւղական ազգաբնակութեան հետ լինելով, նրանք, արհեստաւորը և մանրավաճառը նրանցից էին շահվում, նրանց բերած մթերքն ամբարում ձմեռվայ համար. այսօր յիշեալ դասակարգը զրկված երեք թէ չորս ամիս գիւղացու հետ յարաբերութիւն ունենալուց, նա զրկվեց թէ դրամական շահից և թէ նրա բերած մթերքներից. դատարկ է թէ գրպանը և թէ տան ամբարը: Մշակը գործադուլ էր, որովհետև գործ չը կար. պարտիզպանը փչացրեց իր միրգը, բանջարանոցները քանդվեցին և մի քանի համքարներ բոլորովին պարապ մնալով զրկվեցան ամբողջ ձմեռվայ ապրելու միջոցներից: Ո՞վ պէտք է հոգայ, ով պէտք է մտածէ դրանց արտասուքը սրբելու միջոցների մասին: Համաճարակի միջոցին կազմակերպված էր հոգաբարձութիւն, որը կամաւոր նուիրատուութիւն հանգանակելով, հաւաքված դրամը ցրվեց խոլէրայից վնասված անտէր, որբ և աղքատ գերդաստաններին. բայց այդ օգնութիւնը պապակած լեզուի մի կաթիլ ջուր էր միայն: Այսօր, թէպէտ խոստա- բարձված է համաճարակը, սակայն նիւթական կարօտութեան հետևանքն աւելի սարսափելի և կործանարար կը լինի քան խոլէրան. չքաւորութեան զուգընթաց են զանազան հիւանդութիւններ, անառակութիւն, գողութիւն և այլն:

Ի նկատի ունենալով այդ ամենը, ցանկալի էր, որ առանց ժամանակ կորցնելու, հաստատվէր աղքատների խնամակալ հոգաբարձութիւն, որը նըպաստներ հաւաքելով և շաբաթական մի անգամ հանգամանութիւն անելով, պարբերաբար օգնութիւն հասցնէր բոլորովին անտէր, անտիրական չքաւոր գերդաստաններին: Օրինական ձևականութեամբ մի այդպիսի հոգաբարձութիւն հաստատելու համար գուցէ պահանջվում է երկար ժամանակ, սակայն կարևորութիւնն այնքան զգալի է, որ առ ժամանակ, մինչև պաշտօնական իրաւունք ձեռք բերելը կարող է հովանաւորել հայոց Բարեգործական ընկերութեան Ախալցխայի տեղական բաժնի վարչութիւնը, ընտրելով իր միջից, կամ ընտրել տալով հասարակութիւնից երկու կամ երեք անձերից բաղկացած մի յանձնախումբ: Թէպէտ ընկերութեան նպատակի ծրագրի մէջ չէ յիշված մի այդպիսի ձեռներէցութիւն, սակայն կայ մի պարբերութիւն, որի մէջ ասված է «օգնել տառապեալներին ընդհանուր դժբաղդութեան ժամանակ». ուրեմն նա կարող է այդ անել, այսինքն ընտրել իր միջից կամ ժողովրդից երկու—երեք անձնաւորութիւն, միջոցներ որոնելու և նպաստելու էպիդեմիայի պատճառով դժբաղդացած գերդաստաններին: Իսկ եթէ զլանում է այդ ձեռնարկելու, այն ժամանակ նպատակայարմար կը լինի, որ հոգևոր կառավարութիւնն իր վրա առնէ կատարելու մի այդպիսի վսեմ բարոյական պարտաւորութիւն, որին անշուշտ աջակցելու են թէ ինտելիգենտ հասարակութիւնը և թէ վարչական հաստատութիւնները:

Ի դէպ. մենք քաղաքումս շրջելով զանազան քունջուպուճախներ՝ բաւականութեամբ նկատեցինք մի քանի բարեկարգութիւններ և նորութիւններ. ընդհանրապէս նկատվում էր մաքրութիւն, մաքուր էին մինչև անգամ Մարտաչայի և հրէից թաղի ձորակները. տեղ տեղ շինված էին արտաքնոցներ, գոցված էին տախտակով խուլ անկիւնների մուտքերը, որոնք ապականութեան կենտրոն էին երբեմն և այլն. սակայն, դժբաղդաբար, պէտք է ասել, որ այդ մաքրութեան խիստ հսկողութիւնն այժմ թուլացրած պիտի լինի անշուշտ, որովհետև մի քանի փողոցներում ազատ և համարձակ թափում են դրան առջև սապնեջուր և զանազան արտաթորութիւններ. նոյնպէս բոլորովին ազատ են թողած մրգերի վաճառումը առանց ընտրութեան և այլն: Ճշմարիտ է, շատ տներ չունեն արտաքնոցներ, մինչև անգամ աղբ հաւաքելու համար ազատ տեղ, որպիսիք խոլէրայի ժամանակ քաղաքային սայլերը շրջելով դռնէ դուռ հաւաքում էին. լաւ չէր լինի արդեօք, որ քաղաքը շարունակէր պահել իր հաշւով մի քանի աղբատար կառքեր և տակառով սայլեր, հաւաքելու և քաղաքից հեռու որոշված տեղում թափելու այդպիսի ապականութիւնները գոնէ մէկ տարի, որով չափազանց նպաստած կը լինէր ընդհանուր մաքրութեան և առողջակեցիկ պայմաններին:

Բ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, հոկտեմբերի 1-ին

Պատուական «Մշակ» լրագրի յայտարարութեան մասում իմ տուած լուրը, ի հարկէ, յայտնի կը լինի ընթերցողներին, իմ հնարած նոր «համրիչի» վերաբերմամբ: Նպատակս այն է, որ ես միջոց չունենալով դլուխ գնել որ և է կառավարութիւնից արտօնութիւն (պրիվիլեգիա) ձեռք բերելու, նրանք որոնք ինձ կօգնեն գործը առաջ տանելու համար, այդպիսիներին մասնակից կանեմ ստացվելի օգուտին....

Ես յոյս ունէի, որ անպատճառ մեր ազգայիններից շատերը կը գտնվեն ինձ օգնողներ, որովհետև մեծ օգուտներ ունենալու ապագան շատ պարզ և հասկանալի է: Դեռ թողած Եւրոպայում գործադրվելի յոյսը, վերցնենք Ռուսաստանն ու Պարսկաստանը. այս երկու տէրութիւնների մէջ համրիչը գործ է դրվում, երբ միմիայն գումարում և հանում կատարելը ընդունված և մի անհրաժեշտ բան է դարձած, ապա ուրեմն ծրչափ առաւել իմ հնարած համրիչն է սիրվելու և ընդունվելու.... Իմն էլ մի և նոյն սովորական համրիչի պէս գնտակներով հաշւելու բան է, և եթէ գաղտնիքն էլ չիմանայ գործածողը, կարող է մի և նոյն սովորական համրիչի տեղ բանեցնել, իսկ գաղտնիքն իմանալն էլ րոպէական բան է: Ուրեմն էլ ինչ կասկած, որ իմ համրիչը լոյս ընծայելուց յետոյ, սովորական համրիչը նետվելու և անհետանալու է. երբ որ երկաթուղու և սայլի վարձը հաւասար լինի, այն ժամանակ էլ ով սայլին արժանաւորութիւն կը տայ… Թողած միւս բարձր արժանաւորութիւնները՝ շուտ և զանազան խնդիրներ լուծելու կողմից, իմ հնարած համրիչն ունի մի այլ արժանաւորութիւն էլ, այն է, որ այնպէս մի գեղեցիկ բան է վաճառ հանելու համար, որ եթէ 10 րուբլի էլ գնահատվի, դարձեալ ուրախութեամբ կառնեն. իսկ թողնենք 10 րուբլին, թող 5 րուբլիով վաճառվի, այն ժամանակ 2—3 րուբլի կը վաստակէ ամեն մի հատը: Յիշեալ երկու տէրութիւնները 120—130 միլիօն ժողովուրդ ունեն և առնուազը 25—30 միլիօն համրիչ կը ծախվի. ուրեմն արտօնատէրը տաս քանի տասնեակ միլիօն րուբլիներ պիտի վաստակէ: Այսպիսի մի արդիւնաւոր գործի համար հարկաւոր է միմիայն տաս հազար րուբլի առաջին անգամից և աւելի ոչինչ: Բանն այսքանով չէ վերջանում. բայց յիշեալ Ռուսաստան—Պարսկաստանից, անտարակոյս, բոլոր տէրութիւնների մէջ էլ կընդունվի, մանաւանդ Անգլիայում, որովհետև նրանց փողերը և կշիռները բարդ են. Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի և եւրոպական այլ և այլ տէրութիւնների պէս տասնաւորի վրա չէ. իմ համրիչով այնպէս յարմարեցրած եմ, որ զարմանալի արագութեամբ կատարում է նրանց փողերով, չափերով և կշիռներով զանազան հաշւապարութիւններ. անգլիացիք իրանց փողերի կշիռների բարդութեան պատճառաւ կրելի նեղութիւններից ազատվելու համար մի քանի տեսակ մեքենաներ են հնարել, բայց աջողութիւն չեն գտել և դարձեալ մնացել են մաթեմատիկայի յոյսով, իսկ նրանց վերաբերեալ հաշիւները, երբ մաթեմատիկայով և իմ համրիչով լուծում եմ, դարձեալ 10—20 անգամ շուտ է լուծվում իմ համրիչով:

Իմ յայտարարելը ահա մի ամսի է համնում, բայց ցաւելով պիտի ասեմ, որ մեր ազգայիններից մինչև այժմ ոչ ոք հարցնող չեղաւ, իսկ իմ ցանկութեան հակառակ, քանի քանի օտարազգի մարդիկ են յայտնվել. նրանք ցանկութիւն են յայտնում ինձ օգնելու և ընկերանալու, և սպասում են իմ առաջարկելի պայմաններին, իսկ ես դեռ մի որ և է վճռական պատասխան չեմ տուել. սպասում եմ. սակայն ես առժամանակ ես սպասելու մտադիր եմ, մի գուցէ ուրիշ քաղաքներում գտնվող ազգայինների մէջ արձագանք գտնէ: Իսկ երբ ամեն կողմից էլ ի դերև եղաւ յոյսս, այն ժամանակ ես ինձ անպարտ կը համարեմ… յետոյ թող օտարները վայելեն հայի աշխատութեան պտուղը:

Նիկողայոս Նիկողոսեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Գօրիս, հոկտեմբերի 1-ին

Որպէս վիճակային գործակալ, երկար բացակայութիւնից յետոյ վերադառնալով Գօրիս և անմիջապէս հետաքրքրվելով լրագիրների նորութիւններով, ձեր «Մշակ» լրագրի № 104-ում գտայ Գօրիսից գրած մի նամակ, որի մէջ երեք աստղանիշների տակ թաքնված, բայց ինձ յայտնի նամակագիրը խօսելով սինօդի ուշադրութեան արժանի և խելացի որոշման մասին, տգէտ մարդկանց քահանայ չը ձեռնադրելու համար, վերջ ի վերջոյ իր խօսքը մասնաւորում է Գօրիսի երեք քահանաներից մէկի՝ այսինքն ինձ վրա, անուանելով ինձ «խալիֆայական դպրոցներում ուսում ստացող, Ռուսաստանի և Ցաճկաստանի քաղաքներում թափառաշրջող, արբշիռ կեանք վարող և վերջապէս պղտոր ջրում ձուկ որսող և այլն»...

Նախ քան այդ զրպարտութիւնների և անպատասխանելի խօսքերի ջրելը մասնացոյց անենք մի տգեղ երևոյթի վրա, որը, ցաւք սրտի, խոր արմատ է ձգած մեր Գօրիսի վաշխառու—վաճառական դասակարգի մէջ: Այդ այն է, որ եթէ մէկ հոգեհան վաշխառու մէկի հետ ունի տգեղ հաշիւներ և եթէ վերջինն իրանից թոյլ է, սկսում է հրապարակապէս ականջ խլացնող հայհոյանքներ թափել նրա գլխին, եթէ տեղն է ընկնում մինչև անգամ անզգամաբար հարուածներ հասցնել, իսկ եթէ հակառակորդը շատ թէ քիչ հասկացող մի անձն է, որի հետ չէ կարող վերև նկարագրածի պէս խաղ խաղալ, նա անմիջապէս կը դիմէ այս կամ այն գրողին, որ լրագրի միջոցով զանազան զրպարտութիւններ բարդելով նրա շնքին, խայտառակի նրան, թէպէտ այս վերջինս էլ լինի խոստ անմեղ...

Ահա այս տեսակ անձնաւորութիւններից մէկն է իմ հասցէիս անախորժ խօսքեր ու զրպարտութիւններ արձակողը, իրան մէջ մնացուոր ճանաչելով ինձ տեղս պատահած մի անցքի մասին, թէպէտ և վերջումը ինքն էլ վկայեց իմ անմեղութիւնը: Բայց այս էլ անշուշտ պէտք է ասեմ, որ, այսպէս ասած, հակառակորդս, որի բարի յիշատակութեանը քաջ ծանօթ եմ, դարձեալ չէր դիմի լրագրին, եթէ չը լինէր մի «չար ոգին» անձնաւորութիւն, որը իմ անարատ պատիւս ձգելու փափագով դրդել է նրան այդ անելու, որպէս դի ուրիշի միջոցով, ուրիշի ստորագրութեամբ իր ցանկութիւնը կատարված տեսնի. այդ անձնաւորութիւնն է նամակի հեղինակը:

Անձնական լոկ կրքերից կուրացած այդ պարոնը թող լաւ իմանայ, որ ես ուսումն եմ ստացել ոչ թէ խալիֆայական դպրոցներում, ինչպէս ինքն է կարծում, այլ անցեալ հռչակը վայելող Գաբրիէլ արքեպիսկոպոս Այվազովսկու խնամակալութեան տակ գտնվող Խալիբեան դպրոցում, Ցաթեւի վանական դպրոցումն էլ սովորած եմ և ձայնագրութիւն և այժմ էլ ունեմ Ձ. կարգի ուսուցչութեան արտօնութիւն:

Գուցէ և հէնց նրա համար է ինձ համարում Ռուսաստանի քաղաքներում թափառաշրջող, որ ես այդ դպրոցում ուսանելու պատճառով քանի մի տարի եղած եմ Թէոդօսիայում: Իսկ ինչ վերաբերում է «Ցաճկաստանի քաղաքներում թափառաշրջելուս»,—ուխտադրութեամբ գնացած եմ Երուսաղէմ:

Միանգամայն սուտ և զրպարտութիւններ են և այն, որ իբր թէ ես պղտոր ջրում ձուկ որսալու համար դրդած եմ ժողովրդին ոչնչացնել ծխական դպրոցի գոյութիւնը: Դրան, երկար ու բարակ չը մանելու համար, միայն մի հարց կառաջարկեմ.—Ինչու Գօրիսում մինչև իմ քահանայանալը գոյութիւն չունէր այդ դպրոցը:

Գարեգին քահանայ Տէր-Մինասեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, հոկտեմբերի 13-ին

Պ. Բաբախանեան վճռել է աշխարհ զարմացնել... Երկու տարի շարունակ այդ պարոնը խուլ էր ձևանում, երբ ես պնդում էի, որ Ղարաբաղի հայոց թեմական դպրանոցը ցանկալի բարեկարգութեան չի հասնի, եթէ չարունակվեն այն նահապետական կարգերն ու կանօնները, որոնց հետևում են ինքն ու իր աթոռակիցները: Երկու տարի շարունակ նա խուլ էր ձևանում, երբ ես պնդում էի ի միջի այլոց, որ նորեկ աշակերտներին չէ կարելի այնպիսի նախաքննողեան եղանակով ընդունել, ինչպէս ինքն է անում առանց վկայականներ պահանջելու, առանց նրանց տարիքն իմանալու, առանց նրանց ուսման և ծագման պատասխանութեան մասին տեղեկանալու... Այժմ և միայն այժմ, երբ իմ տեղս իմ ընկերս է եկել և նոյնն է պնդում, ինչ որ ես էի պնդում երկու տարի շարունակ, այժմ է միայն պարոնը իր ականջների բամբակը հանել... Լաւ է ուշ քան ոչ երբէք: Շատ ուրախ եմ, որ գոնէ այժմ հասկացաւ և տեսաւ, որ «բարեկարգութիւնը մուտք է գործում կամաց կամաց...» Այո, պարոն Բաբախանեան, լաւ է ուշ, քան ոչ երբէք... Այժմ շարունակեցէք ձեր բարեկարգութիւնը, ինչպէս սկսեցիք, յարգեցէք տեսչի և ուսուցչական խմբի իրաւունքները, լսեցէք նրանց բարի խորհուրդներին և հաւատացած եղէք որ դպրանոցը կը բարեկարգվի և կը պայծառանայ օրից օր: Այդպիսով միայն գուցէ կարողանաք քաւել ձեր հին մեղքերը, որ այժմ ուրիշների վրա էք ուզում գցել...

Խնդրելով ձեզ, պարոն խմբագիր, տպագրել և իմ այս երկտողը, թէև դուք յայտարարել էք, որ փակում էք այս բանակռիւը, յայտնում եմ, որ սա իմ վ ե ր ջ ի ն պատասխանն է «Մշակի» էջերում:

Եղիշէ Մաղաթեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ոստիկանապետի զեկուցումից երևում է, որ քաղաքումս անցեալ յունիսի 13-ից մինչև յուլիսի 1-ը խոլէրայով հիւանդացել են 63 հոգի, առողջացել են 7, վախճանվել են 37 հոգի. յուլիս ամսվայ ընթացքում հիւանդացել են 257 հոգի, առողջացել են 70, մեռել են 165 հոգի. օ-

գտածոյն հիւանդացել են 76, առողջացել են 12 հոգի: Այժմ էլ մի մի անգամ խօլերայի դէպքեր են պատահում Թիֆլիսում:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք Յովհաննէս Բարխուդարեանցի խմբագրութեամբ Մոսկվայում այս տարի հրատարակուած «Մանկավարժական գրադարան» գիրքը: Դա «Գրադարանի» առաջին գիրքն է և արժէ 2 րուբլի: [illegible] որ այդ մանկավարժական ժողովածուն լաւ է կազմուած: [illegible] մանկավարժական ժողովածու, որը կարող է մեր մանկավարժներին au courant պահել մանկավարժական գիտութեան ժամանակակից [illegible] հրատարակութիւններից: [illegible]

—

Նիկոլի, 11-ին նոյեմբերի, կայացաւ Թիֆլիսի [illegible] Կոզոր [illegible] Նախագահում էր Կոզորի [illegible] պ. [illegible] Թեան: [illegible] 10 հոգի [illegible] որոնցից և [illegible] Կոզորի [illegible] պ. Մակինեան, [illegible] Շահ-Ազիզեան, [illegible] և Զաղեանի:

—

[illegible] ստացանք պ. Ն. Բաբայեանցից 3 րուբլի յօգուտ Պատկանեանի ընտանիքի: Նախկին 1544 ր. 40 կ. գումարի հետ ունենք այժմ 1547 րուբլի 40 կոպէկ:

—

Այս օրերս Էջմիածնից հասել է ԹԻՖԼԻՍ [illegible] հետ յիշեալ քահանան անարդար կերպով է վարվել, սկսել են արդէն քննիչ հայր-սուրբին ներկայացնել իրանց բողոքները:

—

ԱՐՄԱՒԻՐԻՑ պ. Վախտանգ Նալբանդեանց խնդրում է մեզ տպագրել հետևեալը. «Յարգելի «Մշակ»-ի № 114-ում Արմաւիրից Տէր-Յարութիւն Խաչերեանն իր Թղթակցութեան մէջ ի միջի այլոց շնորհակալութիւն է յայտնում ինձ, վարժուհի՝ օրիորդ Յովհաննէսեանին Արմաւիրում մի քանի օր իբր թէ իմ հաշւով պահելու և կերակրելու համար: Արդարութիւնը վերականգնեցնելու համար, սրանով հրապարակապէս յայտնում եմ, որ յիշեալ վարժուհուն ես իմ հաշւով ոչ պահած, ոչ կերակրած եմ, և ոչ էլ մի կոպէկ ծախս արած եմ նրա համար: Ես միայն պատահելով օրիորդին կայարանում, մի առժամանակ մնալու համար յարմար բնակարան եմ ցոյց տուել նրան: Նա 25 ր. ճանապարհածախս ստացել է երկսեռ դպրոցների հոգաբարձութիւնից և 25 ր. էլ (օրիորդի Արմաւիրում արած ծախսերը հանած) երկու տիկիններ միջոցով հանգանակած փողից: Սա է իսկական եղելութիւնը. ուստի տարակուսութեան առիթ չը տալու համար, խոնարհաբար խնդրում եմ երկտողս զետեղէք ձեր լրագրի առաջիկայ համարներից մէկում:»

—

«Новое Обозрѣніе» լրագրում կարդում ենք. «Հոկտեմբերի 5-ին Երևանի նահանգական դատարանում նշանակված էր Երևան քաղաքի բնակիչներ Աբրահամեանի և Պետրոսեանի հետաքրքիր գործի քննութիւնը: Մեղադրվածներից առաջինը մեղադրվում է հանգուցեալ Մակար կաթողիկոսի իրեղէնները և փողերը գողանալու համար, իսկ երկրորդը, Պետրոսեանը մեղադրվում է գողացած իրեղէնները ծածկելու համար: Յափշտակած իրեղէնների արժողութիւնը ճշգութեամբ չէ որոշված, իսկ արժեթղթերով գողացված է 26,000 րուբլի: Երկու մեղադրվածներն ևս հանգուցեալ կաթողիկոսի ազգականներն են: Այդ գործը նշանակված օրը չը քննվեց, որովհետև հրաւիրաթղթեր չէին յանձնված Սուքիաս և Ներսէս եպիսկոպոսներին, որոնցից առաջինը բնակվում է Օրէօլ քաղաքում, իսկ երկրորդը Պոլտավայում, այն ինչ այդ անձանց ցուցմունքները էական մեծ նշանակութիւն ունեն այդ գործում: Մեղադրվածներին պաշտպանելու հրաւիրված է Թիֆլիսից երդուեալ հաւատարմատար Շէվալիէ:»

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք Թիֆլիսի երդուեալ հաւատարմատար պ. Ա. Ֆրէնկելի նոր հրատարակած ռուսերէն գիրքը՝ յայտնի աւազակ Տատօ Ցուլուկիձէի մասին, հետևեալ վերնագրով «Къ исторіи разбоя на Кавказѣ.—Тато Цулукидзе.» Գիրքը տպված է Թիֆլիսում ներկայ թւին և արժէ 1 րուբլի: Գիրքը վատ չէ կազմված և կարդացվում է մեծ հետաքրքրութեամբ: Բացի ամբողջ դատաստանական գործից, որը պատմված է գրքի մէջ, ընթերցողը ծանօթանում է և յայտնի աւազակի բնաւորութեան նկարագրութեան հետ: Չէ կարելի չը համաձայնվել հեղինակի այն մտքի հետ, որ ինքն հասարակութիւնը ծնեցնում է Տատօի պէս աւազակներին և ինքն անգիտակցաբար նպաստում է նրանց գոյութեանը մեր ժամանակակից հասարակութեան մէջ: Ցուլուկիձէ և նրա նմանները հասարակութեան կենդանի արտադրութիւններն են, դրանք փչացած կամ գիշատիչ հակումներ ունեցող հասարակութեան հարազատ զաւակներն են:

—

Ալեքսանդրապոլից մի խումբ երիտասարդներ ուղարկեցին մեզ պ. Ալ. Այվազեանի ձեռքով 8 րուբլի յօգուտ Պատկանեանի ընտանիքի: Այդ փողը մնացել էր հանգուցեալ բանաստեղծի յիշատակին կատարված հոգեհանգստի համար հաւաքած գումարից: Նախկին 1547 ր. 40 կ. գումարի հետ ունենք այժմ 1555 րուբլի 40 կոպէկ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Կ. Պօլսից «Հավասի» գործակալութեանը հոկտեմբերի 2-ից (14-ից) հեռագրում են հետևեալը. «Կ. Պօլսի ռուսաց դեսպան պ. Նէլիդօվ տեղեկացրեց սուլթանին, թէ ինքն դիտաւորութիւն ունի շօշափել բուլղարական հարցը հէնց առաջին ունկնդրութեան ժամանակ, որ սուլթանը կը բարեհաճի տալ իրան: Ռուսաց յայտագրի պատասխանի առաջին նախագիծը սուլթանը մերժեց: Բ. Դուռը պատրաստում է նոր պատասխան, որի մէջ բազմաթիւ խոստումներ են տրվում Թիւրք կառավարութեան կողմից ապագայի համար: Բայց Ռուսաստանը պահանջում է, որ Թիւրքիան ներողութիւն խնդրի անցեալի համար: Այստեղ յոյս են տածում, որ կաջողվի համաձայնութիւն կայացնել պ. Նէլիդօվի հետ այդ յայտագրի վերաբերմամբ:

«Մօսուլի և Բաղդադի վիլայեթներում մեծ յուզմունք է սկսվել: Օմար-Վեզրի-փաշան, հակառակ սուլթանի հրամաններին, դիմում է բռնի ույժին 1,100,000 եզիդներին մահմետական դարձնելու նպատակով: Եզիդները դիմադրութիւն են ցոյց տալիս և բողոքով դիմել են Բ. Դրանը և եւրոպական հիւպատոսներին:

«Թիւրքաց լրագիրները հաւատացնում են, որ իբր թէ եզիդները կամաւոր կերպով են իսլամութիւն ընդունում, բայց դա համաձայն չէ գործերի իսկական դրութեանը:»

ՊՐՕՖԷՍՕՐ ՎԻՐԽՕՎԻ ՃԱՌԸ

—

Բերլինի համալսարանի նորերս կայացած տարեկան ակտի ժամանակ՝ պրօֆէսօր Վիրխօվ, համալսարանի նոր ընտրված ռէկտորը, մի ճառ արտասանեց «Ուսման և հետազօտութեան» մասին: Համալսարանի մեծ դահլիճը անկարող եղաւ այդ օրը ամփոփել ունկնդիրների այն ահագին բազմութիւնը, որոնք ցանկանում էին լսել նոր ռէկտորի առենաբանութիւնը: Բէրլինի հասարակութեան մեծ մասը շատ անգամ առիթ է ունեցել լսել Վիրխօվի հասարակական և քաղաքական առենաբանութիւնները Բերլինի քաղաքային վարչութեան մէջ կամ գերմանական ռէյխստագում, բայց ուսանողական կամ ուսումնական նեղ շրջաններին չը պատկանող հասարակութեան մեծամասնութեանը գրեթէ երբէք առիթ չէ ներկայացել լսել պատկառելի ուսումնականի բերանից առենաբանութիւններ գիտնական նիւթերի մասին: Գերմանական կառավարութիւնը, որը հաշտ աչքով չէ նայում Վիրխօվի վրա, որպէս դիմադրական կուսակցութեան պարագլուխներից մինի վրա, այդ օրվայ համալսարանական տարեկան հանդիսում՝ չունէր իր ոչ մի ներկայացուցիչ: Բայց ուրիշ կողմից դահլիճը լի էր ուսումնականներով, գրականութեան և մամուլի ներկայացուցիչներով և պարլամէնտի անդամներով: Վիրխօվ, իր առենաբանութեան մէջ, մասնաւորապէս արեց այն իրողութեան վրա, որ ժամանակի ընթացքում ամեն բան փոխվեց համալսարանում, միմիայն համալսարանական արտօնութիւնը, նրա ազատութիւնը, նրա ինքնավարութիւնը՝ անփոփոխ նոյնն է մնացել: «Գրեթէ 46 տարի չարունակ, ասեց Վիրխօվ, ես վարում եմ ուսուցչապետի պաշտօնը համալսարանում, և այդ երկար ժամանակամիջոցում իմ աչքերիս առջև մեծ փոփոխութիւններ են կատարվել գիտութեան և հասարակաց կեանքում: Համալսարաններն էլ այդ ծանր ժամանակամիջոցում բազմատեսակ ներգործութիւնների ենթարկվեցան, սակայն նրանք այնու ամենայնիւ պահպանեցին իրանց թանգագին արտօնութիւնները՝ ակադէմիական ազատութիւնը, վարդապետութեան և դասատուութեան ազատութիւնը: Այժմ դա արդէն արտօնութիւն չէ, այլ ի ր ա ւ ո ւ ն ք է դարձել: Սակայն չը մոռանանք, որ համալսարանները չեն կարող մարդկային հասարակութեան մէջ մի առանձնացած գոյութիւն ունենալ, մի առանձնացած դիրք բռնել. նրանք չեն կարող գոյութիւն ունենալ հասարակութեան հոգևոր կեանքի շրջանից դուրս, այլ ընդհակառակն սերտ կերպով կապված են երկրի քաղաքական և հասարակական, մի խօսքով նրա քաղաքակրթական կեանքի երևոյթների հետ:»

Ապա կրկնելով հռչակաւոր Ֆիխտէի խօսքը, որ նա ասել էր նոյն համալսարանի ամբիոնից, թէ՝ «միայն նա է ուսանող, որը ճշմարիտ ուսանում է», պրօֆէսօր Վիրխօվ իր ճառի վերջում իր կարծիքն արտայայտեց դպրոցական և գիմնազիական ուսման մասին: «Կլասիցիզմը, անցեալում, մեծ ծառայութիւն է մատուցել մարդկութեանը, ասեց ատենաբանը, քանի որ նրան երախտագիտութեամբ. մենք կլասիցիզմին ենք պարտական, որ եւրոպական, արևմտեան քաղաքակրթութիւնը՝ իր սերտ ու ամփոփ միութիւնն է պահպանել: Բայց մեր ժամանակում ոչ թէ քերականական ուսմունքներ ու վարժութիւններ են հարկաւոր երիտասարդութիւնը ուսումնական ծանր աշխատանքին ընդունակ դարձնելու համար, ոչ թէ կլասիկական վարդապետութիւնը կը ներշնչէ երիտասարդ սերունդի մէջ սէր դէպի գիտութիւնը և գիտութիւնն առաջ մղելու ընդունակութիւնը,—այլ մաթեմատիկական, բնական գիտութիւնները և փիլիսոփայութիւնը՝ ահա սրանք են մեր ժամանակի գիտութեան հիմունքները: Այդ գիտութիւնների սկզբունքները, նրանց ուսումնական մեթօդները՝ պէտք է մեր ժամանակակից գիմնազիական կրթութեան հիմնաքար համարվեն:»

ԿՐՕՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ԴԷՊՔ

—

Արտասահմանի հայոց մի լրագրին գրում են. «Պանտրմաի Տ. Ոսկի քահանայն իր անկարգ վարմունքով ժողովրդին մէջ գայթակղութիւն և խռովութիւն տարածած և իր դէմ բողոքներ Կ. Պօլսի պատրիարքարանը հասած լինելով, կրօնական ժողովը որոշած էր զինք Ազգային հիւանդանոց ղրկել ապաշխարելու համար: Տ. Ոսկին զայրացած, Պանտրմայի հայ ժողովուրդը լուսաւորչական եկեղեցուն դէմ գրգռեր և անոնցմէ 200 տան չափ դիւրահաւաններ համոզելով, մտեր է այժմ հռովմէական հայերի պատրիարքի իրաւասութեան տակ և դարձեր է հովիւ այդ նորադարձ ժողովրդին:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Շվեդիայի ազգային ժողովը (ռէյխստագը) բացվեց Ստօկհօլմում հոկտեմբերի 6-ին:

—Ռընանի մահից յետոյ ֆրանսիական ակադէմիայում ազատ տեղ է բացվել: Կարծում են որ Ռընանի յաջորդ լինելու ամենամեծ հաւանականութիւն ունեն հետևեալ երկու թեկնածուները՝ Զօլա և Բէրտլօ: Բայց Ռընանի մահից յետոյ վախճանվեց այժմ և մի այլ ակադէմիկոս, այն է Կըսավիէ Մարմիէ, ուրեմն ֆրանսիական ակադէմիայում մի երկրորդ ազատ տեղ է բացվել:

—Նորերումս վախճանված ֆրանսիացի Կսավիէ Մարմիէ 83 տարեկան էր: Նա առանձին ժողովրդականութիւն չէր վայելում Ֆրանսիայում և աւելի յայտնի էր գրականութեան մէջ որպէս թարգմանիչ գերմաներէն հեղինակութիւնների: Իր արած կտակով հանգուցեալը նուիրում է իր ամբողջ կարողութիւնը, այն է 2000 ֆրանկ գումարը՝ աղքատներին, և խնդրում է ամենահամեստ, անշուք կերպով, առանց որ և է զամբանական ճառերի թաղել իր մարմինը:

—«Տարագ» շաբաթաթերթին հաղորդում են, որ Պարսկաստանի Համադան քաղաքում, հէնց որ երևաց խօլերան՝ մահմետական մոլեռանդ ամբոխը յարձակվեց քաղաքի հրէաների վրա, համարելով հրէաներին խօլերայի երևալու պատճառ: Մահմետականները սպառնում էին կոտորել բոլոր հրէաներին, եթէ նրանք չընդունեն մահմետականութիւնը: Հրէաներից ոմանք ստիպվեցան կրօնափոխ լինել: Մի և նոյն ժամանակ հրէաները հեռագիր ղարկեցին Շահին, պաշտպանութիւն խնդրելով Պարսկաստանի միապետից:

—Լրագիրներին Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ Կրէտէի նահանգապետին, որից շատ դժգոհ է Կրէտէի ազգաբնակութիւնը, Թիւրքաց կառավարութիւնը կանչել է Կ. Պօլիս:

—Արտասահմանեան լրագիրները հաղորդում են ռուս-թիւրքական դաշնագրին վերաբերեալ բանակցութիւնների մասին, թէ դաշնագրի մի քանի կէտերի վերաբերմամբ դեռ ևս համաձայնութիւն չէ կայացել ռուս և թիւրք կառավարութիւնների մէջ: Ռուսաց կառավարութիւնը պահանջում է, որ Թիւրքիայում չըջանառութիւն ունենայ ռուսաց արծաթադրամը, ռուսահպատակներին թոյլ տրվի նաւթի պահեստներ բանալ Թիւրքաց հողի վրա, և փոխվեն նաւագնացական սակագները, որովհետև այժմ Թիւրքաց երկաթուղիական ցանցը բաւական մեծ ծաւալ է ընդունել, և այլն:

—Յունաց արքայական զոյգը, որպէս յայտնի է, պատրաստվում է տօնել հոկտեմբերի 15-ին (27-ին) իր արծաթէ հարսանիքը: Աթէնքից ստացված վերջին տեղեկութիւններից երևում է, որ այդ տօնախմբութիւնը ընտանեկան բնաւորութիւն կունենայ:

—Նորերս Բ. Դրան և տեղերական պատրիարքարանի մէջ տարաձայնութիւններ սկսվեցան դպրոցական հարցի պատճառով, որովհետև Թիւրքաց կառավարութիւնը պահանջեց ներկայացնել իրան յունաց դպրոցների պրօգրամները և պատւիրեց յունաց դպրոցներում պարտաւորիչ դարձնել Թիւրքաց լեզուի դասատուութիւնը: Այժմ այդ տարաձայնութիւնները, ըստ երևոյթին, վերացված են: Բ. Դուռը, որպէս Կ. Պօլսից հաղորդում են, օրինական է համարում յունաց բոլոր գոյութիւն ունեցող դպրոցները, բայց նոր դպրոցներ բանալու համար այժմ կը պահանջվի ազգային լուսաւորութեան մինիստրութեան թոյլտւութիւնը:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 հոկտեմբերի: 1891 թւի պետական նախահաշւի փակմանը՝ ծախսը աւելի էր մուտքից 180,977,164 րուբլով. այդ աւելորդը ծածկվեց պետական գանձարանի ազատ գումարներով:—Լուրերին նայելով, պետական խորհրդի մէջ շուտով կը զեկուցանվի Սև ծովի արևելեան ափերում 250,000 դեսիատին տարածութեան վրա բնակութիւն հաստատելու մասին. ենթադրվում է այդ գործում խոյս տալ օտարազգի տարրից և գրաւել դէպի այն տեղերը ռուս գաղթականներ, որոնք ծանօթ են այգեգործութեան հետ:

ԱԹԷՆՔ, 13 հոկտեմբերի: Այսօր այստեղ ժամանեց Թագաժառանգ Ցէսարեվիչ, որին ժողովուրդը ցնծութեամբ դիմաւորեց:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 13 հոկտեմբերի: Ռուսաց յայտագրի պատասխանը այստեղից ուղարկվեց Պետերբուրգ պօստով շաբաթ օրը, Նէլիդօվի և սուլթանի տեսակցութիւնից մի օր յետոյ: Պատասխանյայտագիրը կարճ է և կազմված է քաղաքավարի ոճով. դրա մէջ յայտնվում է, որ Բ. Դուռը յարգում է և միշտ յարգել է Բերլինի դաշնագիրը: «Այն քաղաքավարի ընդունելութիւնը, որ ցոյց տրվեցՍտամբուլօվին,—ասվում է յայտագրում, չէ ունեցել քաղաքական բնաւորութիւն, և ոչ մի գործում չէ փոխել գերիշխան արքունիքի և աւատական իշխանութեան յարաբերութիւնները»: Բ. Դուռը յոյս է յայտնում, որ իր քանիցս կրկնված անկեղծ և առողջամիտ յայտարարութիւնները կը համոզեն Ռուսաստանին՝ Բ. Դրան գործունէութեան կանոնաւորութեան մէջ: Յայտագրի վերաբերմամբ հաղորդված անգլիական տեղեկութիւնները ճիշդ չեն:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 հոկտեմբերի: Հրէաների տուած բազմաթիւ խնդիրներից, որոնցով նրանք խնդրում են իրանց ընդունել ուսումնարանական հիմնարկութիւններում, որոշված քանակութիւնից դուրս, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը հնարաւոր գտաւ լուծում տալ միայն մի քանի խնդիրներին:—Պետական բանկի կերպարանափոխութեան վերաբերեալ յանձնաժողովը իր պարապմունքները կը սկսի հոկտեմբերի 15-ից և նիստ կը գումարի շաբաթը երկու անգամ:—«С. Пет. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ եկամտային հարկի նախագիծը յետաձգված է միայն մինչև այդ հարցի ուսումնասիրութիւնը օտար պետութիւններում:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ.

Հոկտեմբերի 13-ին

Լօնդոնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	100 ր.	40 կ.	
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	49 ր.	30 »	
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	39 »	85 »	
Ոսկի — — արժէ . .	8 »	01 »	
Մաքսային կուպօններ — . .	160 »	— »	
Արծաթ — — — . .	1 »	10 »	
Բօրսային դիսկօնտեր — . .	4 »	$5^1/_2$%	
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի . .	103 »	— »	
— — — — 2-րդ — . .	102 »	87 »	
— — — — 3-րդ — —	— »	— »	
— — — — 4-րդ — —	— »	— »	
— — — — 5-րդ — —	— »	— »	
— — — — 6-րդ —	102 »	75 »	
6% ոսկեայ ռէնտա	163 »	25 »	
4% ոսկեայ փոխառութիւն. . .	— »	— »	
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »	
— — — 2-րդ —	103 »	— »	
— — — 3-րդ —	105 »	— »	
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	236 »	— »	
— — երկրորդ —	217 »	— »	
Պետական երկաթուղային ռէնտա.	103 »	75 »	
$4^1/_2$ ռէնտա	— »	— »	
5% ներքին փոխառութեան . . .	94 »	87 »	
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	101 »	75 »	
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.			
Գրաւ. թղթ. — — .	191 »	— »	
$5^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	105 »	50 »	
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած.			
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	155 »	75 »	
— — — թղթադ. .	101 »	50 »	
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.			
ընկերութեան օբլիգացիաները. .	101 »	— »	
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	— »	
Օդէսայի — — .	101 »	62 »	
Թիֆլիսի — — .	— »	— »	
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »	
— — Քութայիսի — .	— »	— »	

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը բանկերի հետ թոյլ է:

Խմբագիր-Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՀԱՇԻՒ

Տասն և հինգ տարի առաջ ներքոգրեալ անձինք իրանց կամաւոր նուէրները չեն խնայել ՆԱԼՏԱՅԻ Հոգատար Ընկերութեան օգտին, այն նպատակով որ Նալտայի մէջ կառուցվի ՀԱՅՈՑ ԱՂՕԹԱՏՈՒՆ: Ստացված նուէրները, որոնք որոշ գումար են գոյացել, անկորուստ են պահված: Ամբողջ դրամը դըրված է ի պահեստ Նալտայի «Վզայիմնի» բանկում:

Ահա հաշիւը:

Մինաս Եփրեմիչ Եփրեմեանց նուիրեց 600 րուբլի, Յարութիւն Գրիգլչեանց 100 ր., Յարութիւն Բէրլինեանց 170 ր. Յովհաննէս Փութիեան 10 ր. Յովհաննէս Աճամեան 10 ր., Գաբրիէլ Գրիգորեանց 10 ր. Ներսէս Յարութիւնեան 10 ր., Մանուկ Ղազարեանց 10 ր. Յակոբ Տէր-Սարգսեան 7 ր. Կարապետ Մէրգէրեանց 3 ր. Խաչատուր Թավչեանց 5 ր. Միքայէլ Յարութիւնեանց 6 ր. Բաղդասար Թորոսեանց 5 ր. Յովհաննէս Մուրադեանց 2 ր. Յովհաննէս Վարդանեանց 5 ր. Մուրադ Սարգսեանց 2 ր. Պետրոս Քէչէջեանց 10 ր. Յուսէյն Ամէդ Թաթարօղլի 10 ր. Հաջի Համում 3 ր. Մկրտիչ Ոսկանեանց 3 ր. Մէլքօն Ոսկանեանց 3 ր. Գալուստ Թշրեանց 3 ր. Մարտիրոս 3 ր. Մկրտիչ Յակոբեանց 3 ր. Պետրոս Յարութիւնեան 5 ր. Զումրեանց 2 ր. Յարութիւն Գէորգեան 10 ր. Մինաս Եփրեմեանց 10 ր. Աւետիս Բունուդօվ 3 ր. Յակոբջան Ղօլօվօվ 3 ր. Յարութիւն Քերիչեանց 3 ր. Յովհաննէս Աճամեանց 3 ր. Մարտիրոս Աճամեանց 3 ր. Հաջի Կարապետ Պետրոսեանց 3 ր. Մէլքօն Յակոբեանց 3 ր. Համբարձում Մարտիրոսեան 3 ր. Մանուկ Կարապետեան 3 ր. Յովհաննէս Մերգելեանց 3 ր. Պետրոս Կարապետեանց 10 ր. Յակոբ Բունիաթեան 3 ր. Յակոբ Ամիրեանց 3 ր. Գէորգ Մէլքօնեանց 10 ր. Գաբրիէլ Գէորգեան 4 ր. Յակոբ Տէր-Սարգսեանց 3 ր. զանազան ընկերութիւնների անդամներից 369 ր. 50 կ., Մկրտիչ Յար. Քէչեանց 25 ր. Սօֆիա Գէնջէեան 3 ր. Ալէքսանդր Կվաս (ռուս) 1 ր. Յովհաննէս Մութաֆեան 8 ր. Մինաս Պօղոսեանց 3 ր. Ջախեանց 5 ր. տիկին Հեղինէ Կրասիլնիկեանց 3 ր. Յովհաննէս Ժամհարեանց 15 ր. Ս. Նազարեանց 10 ր. Ալէքսանդր Մէլիք-Ազարեանց 5 ր. Փ. Մակրտումեանց 1 ր. Առաքել Ֆրանկեանց 22 ր. Գէորգ Բաղդասարեանց, մչեցի, 250 ր. Ալէքսանդր Եսաեանց 1 ր. Մէրգելեանց 10 ր. Խաչատուր Թավչեանց 10 ր. Մինաս Եփրեմեանց 4 ր. Յովսէփ և Մկրտիչ 6 ր. տիկին Պաստակեանց 5 ր. Կարապետ Գրիգորեանց 1 ր. ապա բոլոր հետևեալ անձինք նուիրեցին երեք-երեք րուբլի. Մինաս Եփրեմեանց, Յարութիւն Բէրլինեանց, Յարութիւն Քերեճեանց, Գրիգոր Ոսկանեան, Յարութիւն Գերլեանց, Յարութիւն Սէլվիեանց, Մարտիրոս Աճամեանց, Հաջի Մեսրովբ, Յովհաննէս Մէրգելեանց, Հաջի Համամ, Գէորգ Գալուստով, Սարգիս Կարապետեան, Գաբրիէլ Գրիգորեան, Կիրակոս Վարդանեան, Ղազար տրապիզոնցի, Բագրատ Արտազեանց, Յակոբ Տէր-Սարգսեանց, Իսահակ Յակոբեան, Մինաս Բաղրիկեան, Սմբատ Սանոյեան, Մեսրովբ Մէլքօնեան, Յարութիւն Սահակեան, Արշակ Գասպարեան, Կարապետ Պետրոսեան, Մէլքօն Էրիեանց, Մեսրոպ ոսկերիչ, Յակոբ Պօղոսեան, Արշակ Յարութիւնեան, Յովհաննէս Քոչչեանց, տիկին Լուսին Գուգչեանց, Մարտիրոս Պետրոսեան, Սարգիս Պետրոսեան, Մկրտիչ Ոսկանեան, Յակոբ Մանուկեան, Մկրտիչ Միթրօղեան, Աւետիս Նիկողոսեան, Յարութիւն Սարգսեան, Յովհաննէս Կիրակոսեան, Յարութիւն Ղուկասեան, Ալէքսան Վարդանեան, Յովհաննէս Պօղոսեան, Միքայէլ Վէքիլեանց, Նիկողայոս Ստեփանեան, Տիգրան Պօղոսեան, Սերոբ Գրիգորեան, Խաչատուր Թավչեան, և Յակոբ Խալասեան:

Ընկերութիւնը զանազան տոկոսներից ստացաւ 188 ր. 70 կոպէկ: Ուրեմն մուտքն եղաւ 2170 ր. 20 կ.:

Այս գումարից ընկերութիւնը ծախս է արել աղօթատան համար և աղքատներին օգնելու 433 ր. 60 կոպ.:

Երբ պ. Յարութիւն Բէրլինեանցից ստացանք կօնսիստօրիայի մատեանը, կանխիկ փող ունէինք աղօթատան անունով 1143 ր. 60 կ. բացի սրանից երկու վէկսէլով ընկերութիւնն ունի ստանալիք պ. Մինաս Եփրեմեանցից 512 ր. և երկու վէկսելով պ.պ. Մէրգելեանցից և Թավչիեանցից 130 ր. Գումարն է 1785 ր. 60 կոպ.:

Սեպտեմբերի 1-ին ներկայ 1892 թւին Նալտայի ընկերութիւնը մատեանը առել է ինձ և այժմս նուիրատուութիւնը շարունակվում է:

Ցը մէկն սեպտեմբերի կար 1785 ր. 60 կ., ապա նուիրեցին՝ պօլկօվնիկ Երմօլօվ 5 ր. նոտարիուս Բաղրիև 1 ր, Ուսէյն Ամէդ Թաթարօղլի 5 ր. Գէորգ Խօջայեանց 2 ր. Մանուկ Մինասեանց 1 ր. և հետևեալ բոլոր անձինք երեք-երեք րուբլի. Իս. Քալանթարեան, երեք ուսանողներ, Խաչատուր Յակոբեանց, Յովհաննէս Մէրվէլեանց, Մեսրոբ Մէլքօնեան, Գէորգ Սէլվիեան, Ստեփան Ստեփանեան, Յակոբ Տէր-Սարգսեանց, Յարութիւն Բէրինեանց, մահտեսի Կարապետ Պետրոսեանց, տէր Արսէն Մանդակունի, և Յովհաննէս Լազարեանց:

Գումարն է՝ 1835 ր. 60 կ. Ապա դարձեալ նուիրեցին. պ. Բիսկ Աբրամօվիչ 3 ր. Ալէկսէյ Դօմիլինա 2 ր. Անգլիչանեանց 5 ր. Պապա Ամէդ օղլի 5 ր. Ալի Եուսուպօղլի 1 ր. Կարապետ Լալայեանց 25 ր. Ստեփան Շաղկալդեանց 10 րուբլի:

Գումարն է. 1886 ր. 60 կ.

Նալտայի Հոգատար Ընկերութեան գործավար Յովհաննէս Լազարեանց

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի Ա Ր Ք Ո Ւ Ն Ա Կ Ա Ն Թ Ա Տ Ր Ո Ն Ո Ւ Մ

Հինգշաբթի, Հոկտեմբերի 15-ին, Հայ դերասանական մշտական խումբը կը ներկայացնէ Օստրօվսկու

ԱՐԴԻՒՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆ

կօմէդիան 4 գործողութեամբ

ԵՒ

„ՀԱՑԻ ՈՒ ՋՐԻ ՑՈՅՍՈՎ"

մի գործողութեամբ վօդեվիլը:

Այդ օրը օր. Ախաշեանի առաջին դեբիւտն է: Ներկայացման, բացի սովորական մասնակցողներից, կը մասնակցէ և տիկին Սափարեան-Աբաշիձէ:

№ 117 Տեղերի գինը սովորական է: Սկիզբն է $7^1/_2$ ժամին: 2—2

Փ Ա Յ Տ Ա Վ Ա Ճ Ա Ռ Ն Ե Ր Ի Հ Ա Մ Ա Ր

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչի Բօրժօմի կալուածքի վարչութիւնը յայտարարում է, որ այդ կալուածքի անտառային պահեստներում Ախալքաղում, Ջօրնէյ-բէչկայում և Բօրժօմում, վաճառվում են տեղի վրա. աժան գներով, մեծ քանակութեամբ ՏԱԽՏԱԿՆԵՐ, ԲԵԱՆԱՐՆԵՐ, ՆԱՋՈՒԿ-ՏԱԽՏԱԿ, երկաթուղային գծերի համար ՇՊԱԼՆԵՐ, գործածութեան համար անպէտք համարված ԳԵՐԱՆՆԵՐ և այլն: Յիշեալ Ջրային կայարաններից, լաստապանների ու գնողների համաձայնութեամբ, փայտեղէնը հեշտութեամբ կարելի է Կուր գետով, այսինքն Ջրային ճանապարհով, լաստերով բերել մինչև Գօմի կայարանը, կամ նոյն իսկ մինչև Թիֆլիս: Վաճառման պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ իւրաքանչիւր օր, Բօրժօմի կալուածքի կայարանում:

ՆԱՒԹ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Նոյն տեղում վաճառվում են 3 նոր երկաթի ՌԵԶԵՐՎՈՒԱՐ, հը տարքած դրութեամբ: Տեղաւորում է 10,000 վեդրօ:

1—2 (Հ) № 118 կալուածքի կառավարիչ՝ ՖՐՕՄՄ

Новая книга: къ исторіи разбоя на Кавказѣ. «ТАТО ЦУЛУКИДЗЕ», соч. А. С. Френкеля. Цѣна 1 руб.

Продается у автора, (Тифлисъ, Троицкій пер., д. Рѣчицкаго).—Выписывающіе книгу непосредственно отъ автора, за пересылку ея не платятъ. Кромѣ того можно пріобрѣсть: въ Тифлисѣ: въ книжныхъ магазинахъ быв. Беренштама, Центральномъ, Хиддекеля и др., въ Москвѣ: у Анисимова и въ С.-Петербургѣ: у Анисимова, Чичинадзе и Мартынова.

№ 118. 1—3

Ամենապատիւ ՏԷՐ ՏԵՂԱԿԱԼԻ հաճութեամբ ս. Էջմիածնի ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ կողմից քննիչ նշանակված լինելով Վրաստանի և Իմերեթի թեմի ծխական դպրոցների՝ պատիւ ունեմ խնդրել բոլոր այն անձանց, որոնք դպրոցական մի որ և է գործով կամենում են տեսակցել ինձ հետ, որ բարեհաճեն գիմել տեղիս առաջնորդարանը երեկոյեան 4—7 ժամը. իսկ գրաւոր հաղորդակցութիւնները գաւառներից կարող են ուղարկել մինչև նոյեմբեր ամսի 10 հետևեալ հասցէով.

Тифлисъ, (Епархіальный домъ) члену Эчміадзинскаго училищнаго комитета Іеромонаху Леону. № 118 1—3

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ՏՆԱՅԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ, (դանձակ քաղաքը գնալու) երկու փոքրահասակ երեխաների համար:

Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ „Մշակի" խմբագրատանը:

(№ 114) 4—5

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ Մ Ր Ց Ո Ղ Չ Ո Ւ Ն Ի

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ"

(ВѢНСКІЙ МАГАЗИНЪ)

Գօլօվինսկիյ պրօսպէկտ, առաջին գիմնազիայի հանդէպ, տուն Մշիվանիի

Ստացել ենք ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ աշնանային և ձմեռային սեզօնի համար ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ և ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ՝ ամենավերջին ձևի:

Գները՝ ամենքին մատչելի են և անհամեմատ աւելի էժան՝ քան անցեալ տարիները:

Խուդավերդեան եղբայրներ

№ 93 11—15

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ո Ւ Մ

Պատիւ ունենք յայտնելու կովկասի պ.պ. ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻՆ, որ մենք գտնվելով մշտապէս Վարշավայում մեր սեփական գործերի պատճառով, ընդունում և կատարում ենք նաև ուրիշների համար ամեն տեսակ թէ ԱՌՆԵԼՈՒ և թէ ԾԱԽԵԼՈՒ վերաբերեալ յանձնարարութիւններ:

Եղբարք ԵՍՐՂՈՒԼԵԱՆՑՆԵՐ

Մեր հասցէն. Варшава, Переѣздъ, д. № 9 № 117 2—15

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ա. ՄՈՒՋԱՆԱՃԵԱՆԻ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

(կայսերական ռուսաց երաժշտական ընկերութեան ԹԻՖԼԻՍԻ բաժնի գործակալ)

Ստացված է ահագին ընտրութիւն ռօյալների և պիանինօների, Շրէդերի և Բատկէի գործարանից:

Վարձով են տրվում և ծախվում են երաշխաւորութեամբ գործարանի գներով: Մագազինում կան նաև ջութակներ, ֆլէյտաներ, լարեր և այլն:

Լիակատար ժողովածու նոտաների էժանագին հրատարակութիւնների: Պատուէրները պ.պ. օտարաքաղաքացիների՝ կատարվում են ճշգութեամբ, բարեխղճութեամբ և անյապաղ: 10—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 14 Октября 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.